

Robert Gerhard, el gran desconegut

Robert Gerhard (Valls, 1896-Cambridge, 1970) fou un músic reconegut a tot el món. Però el seu avantguardisme i els avatars de la història han fet que, ací, sigui del tot oblidat. Enguany en celebrem el centenari.

Un pianista comença a fer concerts per Europa. Un dia li demanen d'on és: "Sóc català", diu. L'interlocutor està content: "Ah, com Robert Gerhard!" I el músic respon: "Com qui?".

Aquesta escena és real. I és que el compositor Robert Gerhard no és profeta a la seva terra. Ben altrament del que passa a la resta d'Europa, on és molt apreciada la seva tasca relativa a la música contemporània i, sobretot, a la música electrònica. Les causes d'aquest desconeixement són, probablement, el fet que Gerhard se centrà en la música contemporània i en les avantguardes i, cosa no menys important, la guerra del 36, que l'obligà a exiliar-se a Londres, on va desenvolupar una gran part de la seva obra.

Robert Gerhard i Ottenwaelder va néixer a Valls (Alt Camp) l'any 1896. Sa mare era alsaciana i son pare, suís. A la capital de l'Alt Camp, els pares hi regentaven un negoci d'exportació de vins. Dels dos germans, l'un es va dedicar a la política i l'altre a perpetuar el negoci dels vins. Gerhard també anava destinat al comerç, i és per això que als dotze anys van enviar-lo a Lausana (Suïssa). Però aquí es va consolidar la seva vena musical i va decidir de consagrar-se només a la música. Als disset anys va anar a Munic, però la Primera

Guerra Mundial truncà el seu aprenentatge. Va tornar a Valls, i d'aquí va anar a Barcelona, on va estudiar piano amb Enric Granados. Després emprengué una de les etapes més gratificants de la seva vida, com a deixeble del mestre Felip Pedrell, que l'educà en la composició. Pedrell (1841-1922) era el creador més important d'aquella època: revaloritzà el cant popular i encapçalà la renaixença musical a Catalunya. Va tenir de deixebles Enric Granados, Isaac Albèniz, Manuel de Falla i Gerhard, del qual va dir que el superaria en la creació musical.

Cap a l'avantguarda. L'any 1922 es mor Felip Pedrell, i Gerhard comença una etapa de reflexió. Vol apartar-se dels classicismes i buscar noves formes de creació. L'única cosa que l'atrau són

els treballs de Schönberg, el gran compositor vienès, del qual serà deixeble entre 1923 i 1928. Gerhard rebutja, com Schönberg, els folkloristes i els compositors que es recreen en el passat. El músic català insisteix en l'originalitat, en l'antidogmatisme i en la independència de criteri, trets que impregnaran tota la seva producció musical. De Schönberg, n'aprenué el llenguatge atonal i el mètode dodecafònic, que després introduí a Catalunya.

Gerhard també va desplegar una gran activitat musical a Catalunya en temps de la segona república. Des de la secció de música de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Biblioteca de Catalunya va fer diversos treballs musicològics. I el 1932, amb la recuperació de la Generalitat, va participar en la creació de l'Escola Normal i va ser membre del Con-

A l'esquerra, Robert Gerhard, en una instantània dels anys d'aprenentatge. Al costat seu, el seu primer mestre, Felip Pedrell, el cap més visible de la renaixença musical a Catalunya, que educà Gerhard en la composició.

ARXIU

ARXIU

Gerhard s'exilià a Cambridge. Des d'Anglaterra, fou un dels pioners de la música electrònica.

sell de la Música, creat pel conseller de Cultura Ventura Gassol. Tot i que tenia punts de vista musicals molt dispars de compositors coetanis com Mompou, Toldrà o Lamote, Gerhard va col·laborar amb ells per dinamitzar l'activitat musical catalana. Gerhard, com Toldrà, també va musicar obres de Carner (així *L'alta naixença del rei en Jaume*), però ell aportava elements absolutament avançats als aspectes més clàssics. Aquest avantguardisme va fer que sovint fos incomprès, tant per músics coetanis com pel públic en general.

Just abans de començar la guerra del 36, va compondre el ballet *Ariel*, que s'havia de representar sobre un escenari de Josep Vicenç Foix i amb decorats de Joan Miró. Gerhard també va aconseguir de portar Schönberg a Barcelona, quan aquest fou expulsat de Berlín pel nazisme incipient.

L'exili a Londres. Amb el triomf de les forces feixistes del general Franco contra Catalunya, Robert Gerhard va haver d'exiliar-se. De primer passà per París, on hi havia els seus amics Joan

els darrers anys de la seva vida, la música electrònica.

En vist de la complexitat de les seves obres, Robert Gerhard solia dir: "L'oïdor ideal és aquell que no necessita cap nota explicativa, car la música és una estructura sònica temporal, no explicable verbalment, en la qual la percepció és primera i el coneixement ve després". El seu únic deixeble, Joaquim Homs, ha escrit un dels pocs llibres sobre el músic de Valls (*Robert Gerhard i la seva obra*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1991). El llibre explica la vida i l'obra d'un Gerhard impetuós, creatiu inesgotable. L'any 1953, vist l'estancament creatiu d'Homs, Gerhard li escriu: "Com deia Schönberg, l'artista original només aprèn de si mateix, no dels altres, per més que ho sembli. Quant al camí a seguir, pots estar en dubte? Només n'hi ha un: endavant. Ja saps prou que no val la pena de fer coses que siguin 'safe' (sic). L'únic que val la pena, són les coses extremes. Cal que siguin reeixides, naturalment. En aquest cas, les coses extremes d'avui són les coses simples de demà".

Miró i Josep Lluís Sert. Després s'instal·là definitivament a Anglaterra, concretament a Cambridge. De seguida va començar a treballar per la BBC, fent espais radiofònics per a l'Amèrica del Sud. També va aconseguir un gran prestigi a Londres. Treballava a la ràdio i a la televisió, en revistes especialitzades, i es reunia amb la intel·lectualitat britànica i francesa que corria per Cambridge. Va establir contacte amb Albert Camus, i escriví una òpera sobre *L'estranger* i una cantata sobre *La Pesta*.

Fins al 1949 conservà en primer pla les seves arrels a l'hora de compondre, però després experimentà més la tècnica i, sobretot

A Cambridge, Gerhard també va compondre per al teatre, per al cinema i féu un seguit d'obres d'encàrrec. Només els últims quatre anys de la vida va poder prescindir dels encàrrecs i posar-se exclusivament al servei de la seva pròpia imaginació. Es va morir a Cambridge el 5 de gener de 1970.

Reivindicar Robert Gerhard. Des de l'any 1993 hi ha a Barcelona l'Associació Robert Gerhard, que té per objectiu de recuperar la figura i l'obra d'aquest compositor i promoure la celebració del seu centenari, el 1996, com explica David Albet, secretari de l'entitat i comissari del centenari. Aquesta Associació impulsa, des de no fa pas gaire, un manifest reivindicant el músic vallenc. L'han signat tot de personalitats de la cultura catalana: Joaquim Homs, Oriol Bohigas, Xavier Montsalvatge, Josep M. Flotats, Jordi Sarsanedes, i encara moltes més.

Tanmateix, el desconeixement d'aquest músic pesa molt encara. "Si el compares amb Manuel de Falla, són igual de bons, encara que Gerhard és més actual i innovador. Però mentre l'Associació de Manuel de Falla té una subvenció de 300 milions de pessetes, nosaltres no en tenim cap", explica Marc Roig, de l'Associació Robert Gerhard. I afegeix: "Gerhard connecta des del mestre Pedrell fins a la música electroacústica dels anys 70. Ha passat per totes les avantguardes".

L'Associació també vol aprofitar la commemoració per fer sortir la música contemporània de la marginalitat. De fet, l'hereva universal de les obres de Robert Gerhard és una anglesa que li feia de mecenes i que espera veure la reacció catalana per decidir-se a cedir les obres.

Per commemorar el centenari hi ha programades una infinitat d'activitats. Hi haurà una exposició itinerant, apareixeran compactes amb l'obra del músic, hi haurà concerts d'homenatge a càrrec d'orquestrades d'ací i de fora, s'editarà un cd-rom sobre Gerhard i la música del seu temps, també un llibre monogràfic i un catàleg de la seva obra, es faran audicions de música electrònica, es difondran les sardanes que va compondre i es durà a terme un seminari internacional a Southampton (Anglaterra) i Barcelona. Tot plegat farà que a poc a poc Gerhard, català universal per mèrits propis, no sigui tan desconegut com fins ara entre nosaltres.

Oriol Cortacans